

УДК 338.12.017

Перспективи та можливості розвитку венчурного підприємництва в Україні

Тарумов В.О.

студент факультету менеджменту та маркетингу
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Лободзинська Т.П.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті досліджено сучасний стан венчурного підприємництва в Україні. Розглянуто розвиток інноваційної інфраструктури, його позитивні сторони та недоліки. Виявлено перешкоди на шляху успішної реалізації інноваційних проектів. Визначено перспективи розвитку вітчизняного венчурного підприємництва. Обґрунтовано необхідність створення механізму венчурного підприємництва та фінансування для поліпшення конкурентних позицій країни на світовому ринку.

Ключові слова: венчурне підприємство, венчурний фонд, інвестиції, інновації, власний капітал, фінансування, участь у капіталі, венчурний капітал, ризик, інвестиційний фонд.

Tarumov V.O., Lobodzinskaya T.P. ПЕРСПЕКТИВЫ И ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ ВЕНЧУРНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

В статье рассмотрено текущее состояние венчурного бизнеса в Украине. Рассмотрено развитие инновационной инфраструктуры, ее положительные стороны и недостатки. Выявлены препятствия на пути успешной реализации инновационных проектов. Отмечены перспективы развития отечественного венчурного предпринимательства. Обоснована необходимость создания механизма венчурного капитала и финансирования для повышения конкурентоспособности страны на мировом рынке.

Ключевые слова: венчурное предприятие, венчурный фонд, инвестиции, инновации, собственный капитал, финансирование, участие в капитале, венчурный капитал, риск, инвестиционный фонд.

Tarumov V.O., Lobodzinskaya T.P. PROSPECTS AND OPPORTUNITIES FOR DEVELOPMENT OF VENTURE ENTERPRISE IN UKRAINE

The article examines the current state of venture business in Ukraine. The development of innovation infrastructure, its positive aspects and disadvantages are considered. Identified obstacles on the way of successful implementation of innovative projects. Perspective of development of domestic venture business was marked. The necessity of creating the mechanism of venture capital and financing, for improving the competitive position of the country on the world market is substantiated.

Keywords: venture fund, investment, innovation, equity, financing, venture capital, risk, investment fund.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Із часів набуття незалежності Україна отримала право самостійно планувати та реалізовувати свою внутрішню та зовнішню політику, але в силу політичних та економічних обставин значно знизила свої позиції на міжнародній арені й, як результат, сьогодні знаходиться на рівні найменш розвинених країн світу. Було втрачено чверть століття для впровадження дієвих реформ щодо формування ринкової економіки та громадянського суспільства, через що Україна відстає в розвитку від своїх найближчих сусідів, має перспективи стати імпортозалежною, аграрною країною та зайняти одну з останніх позицій

у рейтингу країн за ВВП на душу населення. Така проблема потребує негайного вирішення та створення дієвого механізму для розвитку та подолання економічної нестабільності. Необхідно дослідити конкурентні переваги, головним джерелом яких може стати створення системи інвестицій, спрямованих на інноваційний розвиток власного виробництва, формування механізму мотивації підприємців та створення сприятливих умов для ведення інноваційної підприємницької діяльності.

Як свідчить світовий досвід, стійкі темпи економічного розвитку значною мірою забезпечуються трансфером наукових знань у технологічні розробки та нові продукти. Але інно-

ваційний розвиток, своєю чергою, потребує значного залучення венчурного капіталу.

Венчурне фінансування є одним із головних джерел формування інноваційних процесів та забезпечує їх необхідними ресурсами. Слід зазначити, що сьогодні в Україні недостатньо ефективна система управління інноваційними процесами, не повною мірою діють венчурні фонди, порушуються закони щодо охорони прав інтелектуальної власності, а значна частина наукового потенціалу працює на аутсорс або емігрує. Значної кризи зазнають вищі навчальні заклади, які є основою кадрової інфраструктури для забезпечення українських підприємств фахівцями, здатними впроваджувати інноваційні технологічні та адміністративні технології. Досі залишається заниженою заробітна плата наукових фахівців.

Беручи до уваги досвід інших країн, венчурне підприємство, здійснюючи фінансування власних проєктів, позитивно впливає на загальний інноваційний стан в країні: підвищує рівень технічної та наукової озброєності, посилює якісну конкурентну боротьбу, а також є дієвим інструментом примноження капіталу, що позитивно впливає на економіку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання інноваційного підприємництва досліджується значною кількістю науковців, що у своїх працях відзначають його ключове місце в економічній системі держави, а також розкривають важливу роль венчурного підприємництва у фінансуванні інноваційних процесів.

Л.Л. Антонюк та А.М. Поручник зазначають, що у світовій практиці важливу роль у перебудові та вдосконаленні господарського механізму відіграє розвиток венчурного підприємництва, тому у формуванні нового науково-технічного рівня господарського механізму необхідне використання досвіду венчурного фінансування [1].

Ю. Каракай, колишній голова парламентського підкомітету з питань інноваційної діяльності, вбачає вирішення проблем фінансування інноваційної сфери в активізації процесів венчурного капіталу, наголошуючи, що саме венчурні фонди здатні на довгострокові інвестиції з віддачею у майбутньому на відміну від банків, які вкладають кошти в короткострокові проєкти, такі як будівництво, для швидкого отримання прибутку, через що малі та інноваційні підприємства залишаються поза межею фінансування, тому закриваються або виїжджають за кордон [2].

Як вважає С. Нарішкін, венчурне підприємство може вирішити низку найважливіших стратегічних питань, які сприятимуть здійсненню позитивних якісних змін в економіці країни. Венчурне фінансування може стати основним джерелом притоку закордонних інвестицій, а також реанімувати українську інноваційну сферу, яка в подальшому стане основною рушійною силою економіки. Зростає роль міжнародного співробітництва, що дасть можливість кооперуватися підприємствам із різних країн для досягнення спільних цілей та руху прогресу [3].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – дослідити стан венчурного підприємництва в Україні та визначити основні перешкоди у його становленні як основного джерела фінансування інновацій; провести аналіз перспектив створення таких процесів та розкрити основні переваги, які надає функціонуюча система венчурного фінансування, для розвитку інноваційного підприємництва в країні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Венчурне підприємство має специфічні особливості. Венчурний капітал має фінансову форму, тому це дає можливість інвесторам брати безпосередню участь у розвитку підприємства як ментора або консультуючого суб'єкта. Таким чином, на відміну від банківського кредитування підприємство отримує професійну допомогу та не несе відповідальності своїм майном перед кредитором. Функціонують такі відносини на підставі зацікавленості обох сторін, що в довгостроковій перспективі принесе прибуток як інвестору, так і підприємству.

Для того щоб зрозуміти, як венчурні підприємства можуть вирішити проблеми, пов'язані з падінням темпів виробництва в Україні, необхідно звернутися до історії США, країни, де виникли процеси венчурного інвестування і зосереджена більша частина світового венчурного капіталу. З появою венчурного підприємництва у 50-х роках ХХ ст. та бурхливого розвитку економіки в 60-х, у США виникли проблеми, пов'язані з техніко-економічним старінням виробничих фондів, а також підвищенням цін на енергоносії. Саме в такій ситуації венчурні підприємства найкраще себе проявили, здійснюючи технологічні розробки та комерціалізуючи їх, знижуючи собівартість виробленої продукції більш ефективними шляхами, ніж великі корпорації. В аналогічній ситуації сьогодні знаходиться й Україна в сукупності із заста-

рілими виробничими фондами, надвисокою, неконкурентоспроможною собівартістю продукції та наднизьким рівнем продуктивності праці. Венчурне підприємництво має стати основою для перебудови української економічної системи, яка буде спрямована на інноваційний розвиток, зниження собівартості та поліпшення якості продукції, як це відбулося у західних країнах у 70-ті роки.

Також венчурне фінансування ефективно в умовах кризи банківської системи: надвисокої процентної ставки, інфляції, слабкої національної валюти. За таких умов призупиняється кредитування великих корпорацій та з'являються можливості до створення та розвитку стартапів.

Успішний розвиток венчурного підприємництва можливий за наявності відповідної інфраструктури. Венчурні компанії диверсифікують економіку, заповнюючи вільні ніші, що залишили великі компанії, але через відсутність власної інфраструктури стартапи не можуть здійснювати повномасштабні дослідження, тому низка перспективних проєктів так і залишається на етапі планування. Але цю проблему спроможні вирішити технопарки. Наприклад, «Силіконова долина», що стала першим майданчиком, на якому почали функціонувати венчурні компанії та реалізовувати свої проєкти. Так само в більшості розвинених країн, таких як Японія, Корея, Франція, Німеччина, існують власні технопарки – рушійна сила інноваційного розвитку. Сьогодні в Україні інноваційна інфраструктура розвинута недостатньо. Невелика кількість функціонуючих технопарків неспроможна в повному обсязі забезпечити сталий інноваційний розвиток.

Необхідно відзначити перепони, що ускладнюють формування венчурного бізнесу в Україні. Одним із таких бар'єрів є недостатня роль держави у сприянні інноваційним процесам.

Як свідчить статистика інших країн, державне та корпоративне фінансування становить приблизно 67% від загальної кількості на початковому етапі капіталовкладень [4]. Венчурні фонди відіграють значну роль в етапах інноваційного процесу: під час комерціалізації розробок, формування статутного капіталу підприємства та створення власної інфраструктури. Венчурні капіталісти ретельно шукають об'єкти для фінансування та проводять жорсткий відбір, тому частіше вкладають капітал у вже розпочаті проєкти. Таким чином, на ранніх стадіях розроблення інноваційні підприємства потребують державного фінан-

сування для подальшого росту і співробітництва з венчурними фондами.

Як приклад наведемо досвід Ізраїлю щодо державної політики підтримки інноваційної діяльності. Функціонує Офіс головного вченого Міністерства економіки Держави Ізраїль, на основі якого створено державну структуру – Ізраїльське управління інновацій, комітет, відповідальний за спеціальні фонди інвестування інноваційних проєктів. Розповсюджено також створення бізнес-інкубаторів та залучення коштів венчурних підприємств.

Саме ізраїльську модель взято за основу Міністерством економічного розвитку та торгівлі України для розроблення стратегії розвитку високих технологій в Україні як найбільш ефективну.

Сьогодні в Україні венчурне підприємництво не має достатньої законодавчої підтримки, тому, на нашу думку, необхідними є розроблення й удосконалення законів та державних програм сприяння розвитку інноваційних процесів, державного фонду фінансування стартап-проєктів. Розвиток технопарків дасть можливість сконцентрувати всі ідеї в межах однієї структури та здійснювати ефективно фінансування, мінімізуючи ризики.

Існують також проблеми, пов'язані з недостатньою кваліфікацією кадрів та відсутністю професіоналів у даній сфері. На початкових етапах створення венчурної інфраструктури необхідно вивчати та застосовувати досвід закордонних спеціалістів, залучати іноземні венчурні фонди до участі в капіталі українських підприємств, що, своєю чергою, потребує створення привабливого середовища для іноземних інвестицій.

Український фондовий ринок також не виконує основних функцій: спрямування інвестицій у розвиток економіки та перерозподіл коштів є проблемою і сьогодні, і майбутньої діяльності стартап-проєктів, які потребують значного залучення коштів після випуску власних пакетів акцій. Усі ці чинники впливають на привабливість ведення венчурного підприємництва та відповідають на питання, чому інноваційні процеси так повільно реалізуються в Україні.

Ефективне функціонування венчурного бізнесу – це поєднання державної підтримки щодо розвитку інноваційних процесів та венчурної інфраструктури: технопарків, бізнес-інкубаторів, які будуть здійснювати юридичну, консультаційну та проміжну функцію між винахідниками та інвесторами – венчурними фондами.

Пропонуємо перелік та основну інформацію про найбільші венчурні фонди, що функціонують в Україні, капітал яких переважно український та фінансують вони проекти переважно українських компаній (табл. 1).

Зазначені фонди фінансують вітчизняні проекти як на стадії їх зародження, так і в процесі розвитку та діяльності. Фінансові інвестиції становлять від 100 тис. доларів до декількох мільйонів. Нині дані венчурні фонди розвиваються недостатніми темпами у зв'язку з тим, що до списку входять не особливо успішні стартап-проекти, які, на жаль, не мають можливості конкурувати із зарубіжними аналогами.

Слід зазначити, що основою діяльності цих фондів є ІТ-галузь, та фінансують вони вітчизняні розробки у сфері Інтернет-проектів: електронна комерція, розроблення програмного забезпечення, мобільні додатки, ігрова індустрія, хмарні сервіси.

Таким чином, в Україні сьогодні існує певна база, здатна забезпечити конкурентоспроможність української інформаційно-технологічної продукції. Фонди демонструють достойні показники діяльності, а підтримка та сприяння держави (податкове стимулювання, законодавче регулювання, створення державної інноваційної інфраструктури) забезпечать зростання потенціалу даної сфери.

Висновки з цього дослідження. Підводячи підсумок, слід зазначити, що економічна ситуація в Україні потребує докорінних

змін, можливий ресурсний потенціал майже повністю використано, тому на зміну екстенсивному розвитку повинен прийти інтенсивний. Саме за таких умов економіка потребує інноваційних зрушень, і однією з головних функцій держави є забезпечення ефективного функціонування інноваційних процесів. Обґрунтовано, що одним зі складників інноваційної діяльності має стати венчурне підприємство, яке отримає перспективи розвитку на теренах української держави з наявною інфраструктурою та науковим потенціалом. Виявлено, що основними перепонами в реалізації венчурних процесів є недостатня державна підтримка, неудоконалене законодавче регулювання та стимулювання, низька привабливість українського ринку для вітчизняних та іноземних інвесторів, відсутність фондового ринку, непідготовленість соціальної структури до ефективної комерціалізації власних розробок. Усі ці фактори потребують негайного вирішення, оскільки саме сьогодні Україна постає перед вибором: розвиватися як сировинний придаток світу, з дешевою робочою силою та залежною від інших країн владою або стати країною, яка змогла б подолати свої економічні та соціальні негаразди, примноживши свої економічні ресурси за рахунок новітніх розробок та конкуренції з провідними країнами світу.

Доведено, що венчурне підприємство є рушійною силою, яка сприятиме поліпшенню сучасної економічної ситуації в Україні, забез-

Таблиця 1

Найбільші українські венчурні фонди

Назва фонду	<u>AVenturesCapital</u>	<u>Chernovetskyi InvestmentGroup</u>	<u>DekartaCapital</u>	<u>TA Venture</u>	<u>Vostok Ventures</u>
Засновники	Євгеній Сисоєв, Андрій Колодюк	Леонід Черновецький	Михайло Ніколаєв, Денис Ким, Олександр Лядов	Вікторія Тигипко	Не розкривається
Дата відкриття фонду	2012	2012	2008	2010	2012
Стадії	A, B,	Seed, A и B	A и B	Seed, A	Seed, A
Розмір капіталу	\$30 млн	\$750 млн	\$100 млн	\$ 50 млн	Не розкривається
Розмір інвестицій на один проект	\$0.3 – 3 млн	від \$100 тис.	Рання: \$1-3 млн Росту: \$2-15 млн	Посівна: до \$ 300 тис. Рання: до \$ 1 млн	Посівна: \$20-\$300 тис. Рання: от \$300 тис.
Портфель українських проектів	Divan.tv, AR23D.	Не розкривається	ExpoPromoter	TOPMALL, HotelScan, TripScan	SmartDoc, VostokGames, Room8studio, BumperApps, Fxup, Preply

Джерело: складено на основі [5–9]

печить приплив капіталу в країну та стабільний приріст ВВП, що дасть можливість розвиватися науковим шляхом, оновлювати виробничі фонди, вдосконалювати технології, підвищувати конкурентні позиції.

Перспективою подальшого дослідження є вивчення досконалих зарубіжних моделей інвестиційно-інноваційної сфери, механізмів державного сприяння розвитку венчурного підприємництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Поручник А.М., Антонюк Л.Л. Венчурний капітал: зарубіжний досвід та проблеми становлення в Україні : [монографія] / А.М. Поручник, Л.Л. Антонюк. – К. : КНЕУ, 2000. – 172 с.
2. Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/LIBRARY/povni_text/parlament_sluhan/07_nation_inovation.html.
3. Нарышкин С. Инновационная составляющая инвестиционных процессов / С. Нарышкин // Вопросы экономики. – 2007. – № 5. – С. 52–64.
3. Глэдстоун Д., Глэдстоун Л. Инвестирование венчурного капитала: подробное пособие по инвестированию в частные компании для получения максимальной прибыли / Д. Глэдстоун, Л. Глэдстоун. – М. : Бизнес Букс, 2006. – С. 8.
4. Васильєва Т.А. Основні індикатори ринку інноваційного інвестування / Т.А. Васильєва // Економіка розвитку. – Харків : ХНЕУ, 2008. – С. 22–26.
5. AVenturesCapital [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aventurescapital.com/ru/>.
6. Chernovetskyi Investment Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cig.vc/>.
7. Dekarta Capital [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.crunchbase.com/organization/dekarta>.
8. TA Venture [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://taventures.vc/>.
9. VostokVentures [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vostokventures.com/>.